

**MARKUS
TIITTULA**

**JUMALA-
KORTTI**

**USKONNON JA POLITIIKAN
EPÄPYHÄ LIITTO**

**JOHNNY
Kniiga**

MARKUS TIITTULA

JUMALA- KORTTI

USKONNON JA POLITIIKAN
EPÄPYHÄ LIITTO

JOHNNY
Kniga
HELSINKI

WSOY:n kirjallisuussäätiö ja Suomen tietokirjailijat ry ovat tukeneet kirjan kirjoittamista.

© Markus Tiittula ja Johnny Kniga 2023
Kuvallisteen kuvat © Markus Tiittula, ellei toisin mainita

Johnny Kniga
An imprint of Werner Söderström Ltd
ISBN: 978-951-0-49017-4
Painettu EU:ssa.

SISÄLLYS

Johdanto: Liikkumattomat tikkaat	7
1 IHMINEN LOI JUMALAN OMAKSI KUVAKSEEN	21
Sateentekijästä kosmiseksi kerrostalokyyttäjäksi	22
Miehet valitsevat erehtymättömän miehen	46
Äärioikeisto kaappasi kristilliset arvot	55
2 USKONNOLLA SAA OMAT SÄÄNNÖT	79
Miksi sosialismin pilkkaa ei ole kriminalisoitu?	80
”Karppaaminen on Herralle iljetys”	96
Raamatun tarinoita lapsille, eli kun Jumala tappoi kaikki	115
3 PYHÄ KIRJA VELVOITTAÄ	129
Sapatti Spinal Tapin hengessä	130
Kymmenen käskyä – entä sitten?	143
Vihaako Jumala Suomea?	158
4 TOTTA VAI TARUA?	183
Kuuluuko Raamattu faktahyllyy?	184
Missä Jumala oli holokaustin aikaan?	206
Saatanakortti	223
5 MIKÄ ON SYNTIÄ?	241
Kenen tulisi päättää naisen kehosta?	242
Loiko Jumala myös seksuaalivähemmistöt?	264
Moniavioisuus ja muut perhearvot	277
Epilogi: Punainen hieho ja taivaan valtakunta	293
Viitteet	307
Lähteet & lisää luettavaa	316

JOHDANTO: LIKKUMATTOMAT TIKKAAT

”Mioletön se, joka ajattelee: ‘Ei Jumalaa ole.’
Turmeltuneita ovat ne, jotka näin ajattelevat,
inhottavia heidän tekonsa.”

PSALMI 53:2

”Jos haluat kiistää jonkun olemassaolon, älä valitse
evoluutiota tai holokaustia. Näytät typerältä.
Ihan liikaa todisteita. Valitse Jumala tai homeopatia.”

RICKY GERVAIS

”Jumalaa ei ole. Kuoleman jälkeen ei tule mitään.
Sitä ennen tulee kaikki.”

KARI HOTAKAINEN: *IISAKIN KIRKKO*

Kristinuskon pyhimpänä paikkana pidetään Jerusalemissa sijaitsevaa Pyhän haudan kirkkoa. Se on rakennettu paikalle, jossa Jeesuksen ristiinnaulitsemisen uskotaan tapahtuneen, ja siellä sijaitsee kivi, jolle Jeesuksen ruumis uskomuksen mukaan ristiltä laskettiin. Kirkon keskellä on lisäksi erillinen kappeli tai hautakammio paikalla, jossa Jeesuksen haudan uskotaan olleen.

Tämä kirkko on peräti kuuden eri kristillisen suuntauksen yhteishallinnassa, kun roomalaiskatolisten, armenialaisten ja kreikkalaisortodoksien lisäksi myös egyptiläiset koptit sekä syyrialaiset ja etiopialaiset ortodoksit hallitsevat omaa tarkkaan määriteltyä osaansa kirkosta. Koko rakennus on kattotiilen tarkkuudella jaettu reviiireihin, joita puolustetaan tarvittaessa väkivalloin. Uskonnollisia kiistatilanteita varten laadittiin jo yli 260 vuotta sitten sopimus, joka koskee yhteensä yhdeksää uskonnollista kohdetta Jerusalemissa ja Betlehemissä. *Status quon* nimellä kulkevan asiakirjan mukaan mitään ei saa siirtää tai muuttaa ilman kaikkien asianosaisten yhteistä päätöstä.¹

Kirkon katolla nököttävät libanonilaisesta setripuusta valmistetut tikkaat, joita ei ole luvallisesti siirretty paikaltaan vuonna 1757 solmitun sopimuksen aikana (tietävästi ne olivat samalla paikalla jo viimeistään vuonna 1728), koska pienikin muutos saatettaisiin kokea provokaatioksi. Näistä ”liikkumattomiksi” kutsutuista tikkaista on tullut Jerusalemin uskonnollisen pattitilanteen symboli.² Kukaan ei ole ihan varma, mistä tikkaat ovat aikoinaan siihen tulleet tai mikä niiden käyttötarkoitus on ollut, mutta siinä ne viisipuolaiset tikkaat nyt seisovat, kirkon sisäpihalta näkyvän ikkunan alla, tismalleen samalla paikalla kuin ennenkin.

Kukaan ei siis varsinaisesti kaipaa tikkaita. Niitä ei käytetä mihinkään ja ilman niitä on pärjätty hyvin jo vuosisatoja, mutta uskonnollinen kiista on antanut tikkaille symbolisen aseman, minkä takia niihin koskemisesta on tullut käytännössä mahdotonta.

Pienimuotoisia välikohtauksia tapahtuu silti säännöllisesti. Joku on kiusallaan mennyt liikuttamaan tikkaita tietävästi kaksi

kertaa, mutta tilanne on palautettu ennalleen nopeasti.³ Hieman vastaava tilanne nähtiin myös vuonna 2002, kun tikastilannetta katolla vartioinut koptimunkki siirsi tuoliaan parikymmentä senttiä varjoon kuumana kesäpäivänä, mikä tulkittiin etiopialaisten taholla provokaatioksi. Yksitoista ihmistä joutui sairaalahoitoon mellakoiden takia.⁴ Kuvaavaa on sekin, että kuuden kristityn ryhmän edustajat eivät ole kyenneet sopimaan edes siitä, kuka saisi pitää hallussaan kirkon avaimia, joten ovien avaaminen ja sulkeminen aamuin illoin on ollut ulkoistettu kahdelle muslimiperheelle jo 1100-luvulta lähtien. Yhteisymmärryksen puute on myös haitannut yli 1600 vuotta vanhan kirkon remontoimia.⁵

Tilanne on herkkä myös *status quo* -sopimukseen kuuluvissa muissa uskontojen kannalta arkaluontoisissa kohteissa. Internetistä esimerkiksi löytyy video vuodelta 2011. Siinä betlehemiläisessä Jeesuksen syntymäkirkossa puhkeaa luutatappelu, jossa kahden eri kristillisen suuntauksen mustiin pukeutuneet papit mätkevät toisiaan oikein huolella ja paikalle tarvitaan mellakkapoliiseja tilannetta rauhoittamaan. Tilanne kristinuskon kannalta niin ikään äärimmäisen pyhällä paikalla eskaloituu joulusiivouksesta, jossa joku erehtyy luutansa kanssa toisen reviiirille. Hurjalta näyttävän myllytyksen taustalla on se, että Jeesuksen syntymäkirkkoa *status quo* -sopimuksen mukaisesti hallinnoivat roomalaiskatoliset, armenialaiset ja kreikkalaisortodoksit tulkitsevat herkästi kaikki poikkeamat rutiineista tai etupiirijaosta tietoisesti riidan haastamiseksi. Näistä ryhmistä kaksi viimeksi mainittua osallistui noin sadan papin voimin videolle tallennettuun joukkotappeluun, joka viranomaisten mukaan on lähes jokavuotinen tapahtuma.⁶

Nämä välikohtaukset ja jännitteet kertovat siitä, miten suunnattoman vakavasti kaikkeen uskontoon liittyvään edelleen suhtaudutaan ja miten voimakas yhteiskunnallinen tekijä se on. Eikä kyse ole vain Lähi-idästä: esimerkiksi Ruotsin Nato-jäsenyyden esteeksi nousi alkuvuodesta 2023 se, että joku poltti Koraaanin, mistä Turkissa ei pidetty.⁷

Heinäkuussa 2023 Koraanin kohtelu kiristi kansainvälisiä suhteita laajemminkin. Irakissa väkijoukko valtasi ja syytti tuleen Ruotsin Bagdadin-suurlähetystön ja myös Suomen lähetystö evakuoitiin. Iran puolestaan ilmoitti, ettei se päästä Ruotsin uutta suurlähettilästä maahan. Iranin hengellinen johtaja Ali Khamenei syytti Ruotsin hallitusta sodasta muslimimaailmaa vastaan.⁸

Islamilaisten maiden yhteistyöjärjestö OIC piti tapahtumien johdosta ylimääräisen kokouksen, jossa tuomittiin Koraanin häpäisy Ruotsissa ja Tanskassa ja pohdittiin vastatoimia näitä maita kohtaan.⁹ Lukuisat muslimimaat kutsuivat ruotsalaisdiplomaatteja puhutteluun ja vaativat jyrkästi, että Koraanin häpäisy estetään jatkossa.¹⁰ Ruotsalaisviranomaiset ilmoittivat, että maan turvallisuustilanne on merkittävästi heikentynyt välikoh- tausten johdosta. Ruotsi myös kiristi turvatoimia ja rajavalvontaa mahdollisten terrori-iskujen pelossa.¹¹

Suomessa poliisi ilmoitti tästä provokaatiosta huolestuneena, että Koraanin polttaminen on Suomessa laitonta ja että poliisi es- täisi tarvittaessa pyhän kirjan polttamisen mielenosoituksessa.¹² Pakistanissa taas kiellettiin tilapäisesti Wikipedian käyttö, kun sen sisällön väitettiin pilkanneen Jumalaa.¹³ Moni kansainvälinen konfliktipesäke Iranista Afganistaniin ja Intiasta Myanmariin saa yhä käyttövoimansa loukatuista uskonnollisista tunteista, ja sama koskee useita terrori-iskuja ja sotia.

Suomessa eduskunta hyväksyi keväällä 2023 uuden eläinten hyvinvointilain, joka tulee voimaan vuoden 2024 alusta. Siinä puututtiin lukuisiin epäkohtiin, mutta jätettiin ennalleen uskon- nollisin perustein suoritettava rituaaliteurastus, vaikka se asian- tuntijoiden mukaan lisää eläinten kärsimystä. Tätä pidettiin yleis-esti hyväksyttävänä, ja esimerkiksi Helsingin Sanomien pääkirjoi- tuksessa todettiin, että kun vastakkain olivat eläinsuojelupyrkimys ja oikeus harjoittaa uskontoa, päätös oli selkeä: "[R]ituaaliteuras- tuksen kokoinen poikkeus pitää lakiin jättää. Vähemmistöille

päätös oli viesti suvaitsevaisuudesta.”¹⁴ Eli tietenkään eläinten kärsimystä ei saa lisätä – paitsi jos sen tekee uskonnon takia.

Kiista Jerusalemin hallinnasta on kuitenkin näistä uskonnollisista jännitteistä kenties tunnetuin, pitkäikäisin ja poliittisesti herkin esimerkki. Kaupunki on kristityille, juutalaisille ja muslimeille erityisen pyhä paikka, eikä kaikille sopivaa ratkaisua voi millään löytyä, kun kaikki pitävät omaa uskontoaan ainoana oikeana. Esimerkiksi Temppelevuoren kohtaloa ei voida ratkoa normaalina aluekiistana, kun sekä juutalaiset että muslimit pitävät paikkaa erittäin pyhänä ja äärimmäisen omana. Jotkut juutalaiset ja kristilliset ryhmät jopa haikailevat paikalle myyttistä kolmatta temppeeliä, koska sen uskotaan jouduttavan Messiaan paluuta. Temppeelin alta pitäisi kuitenkin lanata ensin sileäksi muslimien Kalliomoskeija, mikä taas saattaisi suistaa koko Lähi-idän sodan partaalle.¹⁵

Ulkopoliittisen instituutin vanhempi tutkija Timo R. Stewart ei kuitenkaan näe nykytilannetta aivan niin ongelmallisena. ”Minusta se on kestävä tilanne. Jerusalem osaa tämän. Ongelmia tulee vain, jos joku yrittää muuttaa *status quota*. Näissä pappistappeluissa ja tikapuiden siirroissa on kyse omistajuudesta. Kuka esimerkiksi hankkii siivoojan tälle kahvilalle, jossa nyt istumme? Se tietysti, joka tämän omistaa. Jos molemmat ajattelevat, että se on meidän, mutta eivät tee mitään, mikä vaatii toisen tunnustamaan asian, niin se on okei. Jerusalemissa on tyypillistä, että juttu jää tällä tavoin ratkaisematta. Mutta jos joku uskonto yrittää valtata toiselta alaa, niin sitten pistetään tosi kovaa hanttiin. Tämä tapahtuu kaikkien uskontojen kohdalla, jos joku tekee viattomaltaakin näyttävän siirron, joka hakee omistajuutta”, Stewart tulkitsee tätä kirjaa varten antamassaan haastattelussa.

Jerusalemissa omistajuuden hakeminen näkyy politiikan lisäksi myös arkeologiassa, historianutkimuksessa ja muussa jälkipyykissä, jota kaupungin hallinnasta on käyty vuosisatoja. Kautta historian omia temppeleitä on rakennettu edellisten

vallanpitäjien pyhäköiden päälle.¹⁶ ”Katso, täällä on mun uskonnollinen symboli täällä sun jutun alla. Sun juttu on uusi, mun juttu on vanha, mene pois!” Stewart karrikoi historiantutkimuksen uskonnollista värittämistä.

Keskeistä siis on, että venettä ei heiluteta ja esitetään, ettei pinnan alla ole mitään valtapyrkimyksiä tai muita epäpuhtaita motiiveja. Rinnakkaiselo on mahdollista, kun vanhat kiistat laakaistaan maton alle eikä kukaan kurkista sinne. Pintapuolisesti Jerusalem näyttää silloin varsin ekumeeniselta paikalta. ”Siellä on egyptiläisiä kopteja ristihattuineen, katoliset munkit kulkevat ristiä kantaen, ultraortodoksit itäeurooppalaisissa lierihatuissaan ja muslimit omista vaatteissaan. Siellä on muutama katu, joilla nämä ryhmät pyörivät ja menevät toistensa ohi. Yhdestä kohtaa voi nähdä monien uskontojen pyhiä paikkoja ja eri uskontojen harjoittajia menemässä näille paikoille. Jerusalem osaa kyllä tämän, heillä on pitkä historia rinnakkainelosta ja vuorovaikutuksesta”, Stewart tulkitsee.

Hieman samoin voi tulkita uskonnon asemaa yleisemminkin: rauha säilyy, kunhan vertauskuvalliset tikkaat pysyvät paikallaan eikä kukaan pyri muuttamaan mitään tai ehdota sellaista, mikä uskontonsa vakavasti ottavia voisi ärsyttää. Maallistumispyrkimykset, pilapiirros, kriittinen kirja, muu julkinen provokaatio tai uskonnon aseman kyseenalaistaminen sen sijaan johtavat herkästi rajuihin vastareaktioihin uskonnollisissa piireissä.

Näitä vastareaktioita pyritään myös välttämään yhteiskunnassa viimeiseen asti, sillä jostakin syystä uskonto on tänä päivänäkin yleisesti hyväksytty tai jotenkin loogiseksi tunnustettu syy monenlaisille konflikteille ja ylilyönneille. Sen nimissä voi tehdä ja sanoa asioita, jotka muuten olisivat mahdottomia. Kuten palestiinalainen oppaani sanoi, kun amerikkalaisturistit eivät olleet kuulolla: ”Meidän ja Yhdysvaltain ero on se, että täällä Länsirannalla jatkuville joukkoammuskeluille on sentään syy – uskonto. Heillä ei ole mitään syytä, minkä takia tilanne siellä on mielestäni vielä oudompi.”

Uskonnon sitkeys ja vaikutusvalta onkin eräänlainen ihme sinänsä. Maailma ympärillä on muuttunut, mutta monet asenteet ovat juuttuneet aikaan, jolloin setripuiset tikkaat ensi kerran aseteltiin Pyhän haudan kirkon katolle. Samalla on betonoitu ajatus siitä, että uskontojen valta on normaali ja pysyvä asetus, jota pitää vain ymmärtää ja suvaita. *Lumous murtuu: uskonto luonnonilmiönä* -kirjallaan osaksi uusateistista liikettä 2000-luvun alussa noussut Daniel Dennett pitää niin sanotun uskonto- tai jumalakortin käyttöä kuitenkin täysin kestävämmänä. ”Joku pelaa uskokortin. Hän sanoo: ’Katso, olen kristitty, ja me kristityt, meidän nyt on vaan pakko uskoa näin, ja sillä selvä.’ Siinä kohtaa pitäisi sanoa, että hyvä on, jos tuo on totta, sinun pitää jäädä keskustelun ulkopuolelle, sillä olet juuri julistanut itsesi kykenemättömäksi etenemään avoimin mielin.”¹⁷

Uskontoja on kuitenkin tapana kunnioittaa, vaikka kunnioitus ei välttämättä olisikaan kaksisuuntaista. Usein vedotaan siihen, että kyse on yksityisasiasta tai henkilökohtaisesta mielipiteestä, jonka kritisointi on hyvien tapojen vastaista; toisinaan taas siihen, että kyse on niin isosta asiasta ja niin suurista voimista, että kaikki vastaukset ja tulkinnat ovat lähtökohtaisesti vajavaisia ja faktat nyt vain eivät selitä kaikkea. Tällä pyritään ajatusrakenteluun ja keskustelupositioon, jossa faktoilla ei lähtökohtaisesti ole mitään merkitystä, joten ne voi yhtä hyvin sivuuttaa kokonaan. Hieman samalla tavalla brittitoimittaja Peter Pomerantsev on kuvaillut nihilististä nyky-Venäijää kirjassaan *Mikään ei ole totta ja kaikki on mahdollista*.

Israelilainen historioitsija Yuval Noah Harari muistuttaa, että kautta historian uskontojen väitteitä on kohdeltu faktoina, vaikei ehkä olisi pitänyt. ”Vuosituhansia suuri osa siitä, mitä ihmisten sosiaalisissa verkostoissa pidettiin ’uutisina’ ja ’tosiasioina’, oli tarinoita ihmeistä, enkeleistä, demoneista ja noidista [--]. Ei ole olemassa minkäänlaista tieteellistä todistusaineistoa siitä, että käärme viekoitteli Eevaa, että vääräuskoisten sielut palavat kuoleman jälkeen

helvetissä tai että maailmankaikkeuden luoja ei pidä siitä, että braamiini avioituu kastittoman kanssa – ja silti miljardit ihmiset ovat uskoneet nämä tarinat tuhansien vuosien ajan. Jotkin valeuutiset ovat ikuisia. Tiedän kyllä, että monia ihmisiä saattaa järkyttää, että samaistan uskonnon valeuutisiin, mutta siitähän juuri on kyse. Kun tuhat ihmistä uskoo johonkin keksittyyn tarinaan kuukauden ajan, kyse on valeuutisesta. Kun miljardi ihmistä uskoo siihen tuhannen vuoden ajan, kyse on uskonnosta, ja meitä kehoitetaan olemaan kutsumatta sitä 'valeuutiseksi', jotta emme loukkaisi uskovaisten tunteita (tai herättäisi heidän vihaansa)", Harari kirjoittaa.¹⁸

Tämä kirja käsittelee uskonnon (lähinnä kristinuskon) nimissä käytettävää valtaa ja sen poikkeuksellista yhteiskunnallista statusta: sitä, miksi Dennettin mainitsema uskokortti otetaan yhä tosissaan ja miksi Hararin mainitsemaa uskovaisten tunteiden loukkaamista (tai heidän vihaansa) varotaan edelleen niin voimakkaasti, että uskonnon kategorian alla lausuttuja valeuutisia ei vielä kukaan kutsuta valeuutisiksi eikä uskontojen nimissä esitettyjä kiistattoman perättömiä väitteitä kohdella sellaisina.

Uskonto on laaja ja jo itsessään kiistanalainen käsite, josta edes uskonnontutkijat eivät ole yksimielisiä. Olen tämän projektin aikana haastatellut kymmeniä ihmisiä ja matkustanut eri puolille maailmaa ja kuullut lukuisia kertoja, miten lähestyn asiaa väärin tai puutteellisesti tai tavalla, joka ei ole teologisesti kestävä tai järkevä. Olen kuullut, että myös evoluutio ja humanismi ovat uskontoja. Olen kuullut, että oikeastaan kristinuskossa kyse on vain kulttuurista ja kansallisen identiteetin rakennuspalikasta, joten sen erottaminen muusta inhimillisestä toiminnasta on paitsi keinotekoisia myös täysin typerää. Olen myös kuullut, ettei kukaan enää oikeasti lue Raamattua kirjaimellisesti, joten sen faktaalisten erheiden ja epäjohdonmukaisuuksien osoittaminen on vain pikkumaista nillittämistä.

Minulle on myös kerrottu, miten hieno eettinen ja juridinen runsaudensarvi Raamattu ja sieltä löytyvät kymmenen käskyä ovat

– kunhan pyhää kirjaa lukee oikein (eli skippaa raakuudet, moraalittomuudet ja vanhentuneet kohdat ja tulkitsee loput ruusunpunaisten lasien läpi). Uskonnon sosiologian tunnetuimpiin ja arvostetuimpiin edustajiin kuuluva Émile Durkheim on kirjoittanut jo yli sata vuotta sitten: ”Se, joka ei tuo uskonnon tutkimukseen eräänlaista uskonnollista tunnetta, ei voi puhua siitä. Hän on kuin sokea, joka yrittää puhua väristä.”¹⁹

Yritän silti, sillä monet yllä esitetyistä väitteistä ovat mielestäni lähinnä eräänlaisia olkiukkoja, joilla pyritään lopettamaan keskustelu tai johtamaan se sivupoluille. Evoluutiota esimerkiksi voisi pitää uskontona vain, jos siitä ei olisi todisteita, jos palvoisimme Charles Darwinia kerran viikossa häntä varten rakennetuissa tempeleissä joka puolella maailmaa ja jos *Lajien synty* olisi ollut 1860-luvulta lähtien ainut sallittu biologian kirja – ja olisi sitä ikuisesti. Kirjaimellisen raamatuntulkinnan sitkeyttä puolestaan saa pitkälti kiittää siitä, että evoluutioon suhtaudutaan yhä niin nihkeästi, ja myös siitä, että Yhdysvalloissa kumottiin vuonna 2022 naisten oikeus aborttiin.²⁰

Samasta ehdottomasta tulkinnasta johtuu myös se, että seksuaalivähemmistöjen elämä eri puolilla maailmaa on edelleen ajettuna niin ahtaalle. Niin sanottujen kristillisten arvojen nimissä puolestaan harjoitetaan yhä voimakkaammin äärioikeistolaisia etnonationalistista politiikkaa kutsumatta sitä sellaiseksi, ja esimerkiksi Venäjällä valkopestään kansanmurha ja sotarikokset Ukrainassa uskonnon nimissä. Islamilaisilla arvoilla taas perustellaan naisten ja seksuaalivähemmistöjen törkeä kohtelu, sananvapauden tukahduttaminen ja väärin uskovien vangitseminen ja tappaminen.

Uskonnolla on edelleen valtaa juuri tämän erityisen kategorian tarjoaman suojan takia, mikä Suomessa näyttäytyy (toki mittakaavaltaan ja sävyltään miedompana) esimerkiksi erillisenä kirkkolakina, jumalanpilkkan kriminalisointina ja pakollisena uskonnonopetuksena kouluissa. Pelkästään tämän kategorian

olemassaolo mahdollistaa monenlaisia lieveilmiöitä, joita olisi muuten tänä päivänä mahdotonta perustella. Mielestäni on myös älyllisesti epärehellistä tulkita, ettei esimerkiksi Raamatun fiktiivisyydellä ole merkitystä, kun uskontoa lyömäaseena käyttävät tahot kuitenkin vetoavat sieltä löytyvään ”totuuteen” tämän tästä. Sama koskee jumalhahmoja, demoneita, enkeleitä ja yliluonnollisia ihmetekoja koskevia väitteitä, joiden kyseenalaistamista pidetään epäolennaisena, kun taas niihin vetoamista pidetään sympaattisena mytologiana ja virkistävän inhimillisenä eskapismina.

On myös epärealistista vaatia, että kritiikkiä saisi esittää vain kirkon sisältä, heidän asettamiaan muotoseikkoja ja teologista perinnettä noudattaen ja kunnioittaen. Daniel Dennett tekee vertauksen: ”Emme milloinkaan hyväksyisi liike-elämän johtajien väitettä, ettemme ymmärrä finanssimaailmaa, koska emme ole itse plutokraatteja, ja tästä syystä emme olisi päteviä tutkimaan heidän toimiaan. Kenraalit eivät pääse siviilien valvonnasta väittämällä, että vain univormuun pukeutuneet ymmärtävät, mitä he tekevät, ja lääkärien on avattava menetelmänsä ja käytäntönsä sellaisille tutkijoille, jotka eivät itse ole lääkäreitä [–]. [V]oimme siis sanoa niille, jotka väittävät, että vain uskovat, vain pyhän syvällisesti ymmärtävät, voidaan päästää tutkimaan uskonnollisia ilmiöitä, että he ovat yksinkertaisesti väärässä sekä tosiasioiden että periaatteiden suhteen.”²¹

Omanlaistaan uskonnollista väriä kirjaan tuonee durkheimilaisesta sokeudestani huolimatta se, että olen tätä kirjaa varten käynyt kristittyjen, juutalaisten, muslimien, hellenistien ja mormonien pyhillä paikoilla. Olen käynyt kreationistien rakentamassa Nooan arkissa, juutalaisessa teknologiapajassa, poliittista kristillisyyttä palvovassa konferenssissa ja temppelissä, jossa tänäkin päivänä uhrataan Zeusille ja Afroditelle. Olen vierailut lähes kaikilla Jeesuksen elämän kannalta keskeisillä paikoilla Israelissa ja Palestiinassa sekä lukuisissa kirkoissa ja uskonnollisissa

museoissa eri puolilla maailmaa. Olen puristanut skientologien legendaarisia peltipurkkeja, ratsastanut amishien hevoscärryillä ja osallistunut kristittyjen aborttimarsseille. Olen lisäksi jutellut ainakin helluntailaisten, katolisten, ateistien, pastafarien, luterilaisten, moonilaisten, babtistien, christian scientistien ja evankelikaalien kanssa abortista, manauksesta, politiikasta, ihmeistä, kuolleista heräämisestä, koronaviruksesta ja Jeesuksen suhteesta käsiaseisiin. Olen haastatellut kirjaa varten tutkijoita, asiantuntijoita, virkamiehiä ja kansalaisjärjestöjen edustajia sekä niin sanotusti alan väkeä Viktor Orbánin vihkineestä papista kansanedustaja Päivi Räsäseen ja arkkipiispa Tapio Luomaan.

Kirjan ensimmäisessä luvussa perehdymme siihen, miten ihminen on kautta historian luonut jumalkuvia ja käyttänyt niitä vallan legitimointiin. Antiikin Roomassa keisarit nimesivät itsensä jumaliksi, ja Vatikaanissa paavi on edelleen jonkinlainen katolisen minivaltion päämiehen ja Jumalan maanpäällisen edustajan hybridi. Modernimpaa kulmaa kristinuskon ja vallan liitossa edustaa viime vuosina noussut jyrkän oikeistolainen kristillinen nationalismi, jota on nähty esimerkiksi Donald Trumpin Yhdysvalloissa ja Viktor Orbánin Unkarissa.

Toisessa luvussa käsittelemme uskonnon poikkeuksellista statusta ja sitä, miten sen avulla voi pelata miltei omilla säännöillä. Kysymme, kenelle tällainen jumalallinen valtikortti annetaan ja millä perusteilla. Miksi Kaikkivaltias tarvitsee valtiovallan suojelua ja Suomessakin on erikseen kriminalisoitu uskonnollisten tunteiden loukkaaminen? Entä miksi uskontoa opetetaan koulussa ensimmäiseltä luokalta alkaen – ja lähes yksinomaan positiivisessa valossa?

Kolmannessa luvussa käydään läpi uskonnollisia käskyjä ja sitä, miten tarkkaan Raamatun ikivanhoista lauseista tulkittuja ohjeita ja määräyksiä pyritään edelleen noudattamaan. Etenkin Vanhasta testamentista löytyvät kymmenen käskyä on nostettu lähes myyttiseen asemaan ja moni kohtelee niitä kuin lakikirjaa.

Käymme läpi käskyt ja sen, mitä annettavaa niillä on tämän päivän yhteiskunnassa. Koeajamme myös juutalaisen sapattihissin.

Neljännessä luvussa pohditaan kristinuskon ja totuuden suhdetta. Onko sillä merkitystä, sijoitetaanko Raamattu fakta- vai fiktiohyllyy? Entä sillä, onko Jumala kristinuskon määrittelemällä tavalla olemassa? Miten tämän yliluonnollisen valttikortin hylkääminen vaikuttaisi kristinuskon asemaan? Mitä jäisi jäljelle, jos kristinuskko tulkittaisiin vain yhdeksi filosofiseksi suuntaukseksi muiden joukossa? Käsitlemme luvussa myös sitä, miksi moni yhä näkee uskonnon moraalin synonyymina ja miten tämä on aikojen saatossa vaikuttanut ateistien ja muiden uskonnottomien asemaan.

Viidennessä luvussa pureudumme synnin olemukseen ja siihen, miten tämän uskonnollisen käsitteen avulla on pyritty kontrolloimaan ihmisten käyttäytymistä etenkin seksuaalisuuden saralla. Raamatunjakeita luovasti tulkitsemalla on esimerkiksi kielletty abortit, ehkäisy, itsetyydytys ja homoliitot sekä perusteltu naisten alisteinen asema yhteiskunnassa.

Kirjan tarkoituksena ei ole kritisoida uskovia tai uskoa sinänsä, vaan sille annettua valtaa ja sitä harhaluuloa, että keskustelu uskonnon yhteiskunnallisesta asemasta olisi jotenkin epäreilua tai epäkohteliasta. Tarkoituksena on kuvainnollisesti ravistella yllä mainittuja setripuisia tikkaita ja vaatia uskonnolliselta vallankäytöltä hieman tuoreempia ja 2000-luvulle istuvia perusteluita. Tähtitieteilijä Carl Sagan on todennut, että poikkeukselliset väitteet vaativat tuekseen poikkeuksellisen voimakkaat todisteet²², mutta uskontojen kohdalla näin ei suinkaan tällä hetkellä toimita. Tällä on erityisesti merkitystä aikana, jolloin asiantuntijuuden alasajo, salaliittoteoriat ja algoritmien levittämät valheet muovaavat maailmaa suuntaan, jossa jokainen voi rakentaa oman fantasia-maailmansa tosiasioista piittaamatta.

Tietysti uskonnot oppirakennelmineen ja byrokratioineen ovat todellisia, mutta entä niille voiman antavat väittämät ja

jumalhahmot? Tietysti uskonnot ovat keskeinen osa kulttuuriperimää, mutta minkälaisia? Tietysti uskonnoilla on ollut suunnattomasti valtaa tuhansien vuosien ajan, mutta miksi niin pitäisi olla ikuisesti?

1 IHMINEN LOI JUMALAN OMAKSI KUVAKSEEN

"Kun lähetyssaarnaajat tulivat Afrikkaan,
heillä oli Raamattu ja meillä oli maat. He sanoivat:
rukoilkaamme. Me suljimme silmämme. Kun avasimme
silmät, meillä oli Raamattu ja heillä oli maat."

DESMOND TUTU

"Tavallinen kansa pitää uskontoa totena,
viisaat epätotena ja hallitsijat hyödyllisenä."

SENECA

"He's a God, He's a Man, He's a Ghost, He's a Guru."

NICK CAVE: "RED RIGHT HAND"

SATEENTEKIJÄSTÄ KOSMISEKSI KERROSTALOKYTTÄÄJÄKSI

Ateenalaisen kerrostaloasunnon nurkassa on uhrialttari. Sillä uhrataan hunajaa, maitoa, oliiviöljyä, viiniä ja muita arvokkaina pidettyjä aineita tarkkaan säädelyjen rituaalien mukaisesti. Uhri- lahjojen vastaanottajina ovat historiasta tutut kreikkalaiset jumalat. ”Tässä on Ares, sodan jumala, tässä Athene, viisauden jumala, tässä on Apollon, musiikin jumala ja tässä on Afrodite, rakkauden jumalatar hyvin laajassa merkityksessä. Näitä neljää patsasta me vaihdamme kalenterin mukaan, ja sen mukaan myös rituaalit vaihtuvat”, minut paikalle kutsunut Kostas Kechagias esittelee uhrialttarin päällä seisovia patsaita.

Alttarilla esillä pidettäviä neljää jumalhahmoa siis vaihdellaan, mutta palvottavia jumalia on paljon enemmän. Niinpä huoneen toisella laidalla vitriinissä on lisää jumalia reservissä. Merten jumala Poseidon atraimineen joutuu odottamaan vuoroaan lasi- oven takana, samaten kolmipäistä Kerberos-koiraa hihnassa pitävä Herakles ja moni muu. Sen sijaan alttarin sivulla, omalla jalustallaan on kuukaudesta toiseen Kechagiasin ”maailman keskipisteeksi” kutsuma Hestia, ja alttarin takana puolestaan istuu pysyvästi kunniapaikalla isokokoinen Zeus, ”jumalten isä”. Kechagias sanoo, että kyseessä eivät suinkaan ole mitkä tahansa figurit. ”Nämä patsaat eivät ole koristeita. Ne ovat erityisiä, palvontaa varten tehtyjä patsaita, jotka on annettu meille menneisyydestä”, hän kuvailee aavistuksen mystisesti.

Alttarilla on myös iso veitsi tai miekka, jolla ylipappi kuulemma viuhtoo ennen uhrasseremonian alkua pois alttarin edestä kaikki ne, jotka eivät kuulu tähän uskonnolliseen yhteisöön. Ruskeassa puisessa rasiassa on pieniin lasipulloihin suljettuina ”maan elementtejä”, kuten ilmaa, tulta (hiiltä) ja vettä, jotka ovat kuulemma kotoisin Kreikan vanhimmalta temppeleiltä. Näilläkin on rituaalin kulussa oma roolinsa.

VOIKO **KAIKKIVALTIAAN** SELÄN TAAKSE MENNÄ PIILON?

Kristinuskon Jumalaa on käytetty poliittisen vallan välineenä jo toista tuhatta vuotta. Vaikka länsimaiset yhteiskunnat ovat nykyään pitkälti maallistuneita, jumalakortti viuhuu politiikassa painavana argumenttina, joka lopettaa keskustelun ennen kuin se ehtii alkaakaan.

Antavatko kristilliset arvot moraalisen oikeutuksen kävellä ihmisoikeuksien yli? Miksi uskonnollisella vakaumuksella voi perustella vihapuheitaan?

Poliitikkojen, uskontokuntien edustajien ja tutkijoiden haastatteluihin perustuvassa journalistisessa tietokirjassa Markus Tiittula matkustaa eri puolilla Eurooppaa ja Yhdysvaltoja selvittäessään jumalakortin käyttöä politiikassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa.

JOHNNY
Kniga

www.johnnykniga.fi

32.01

978-951-0-49017-4